

MUDr. Štefan Čongrady

Narodil sa 20. apríla 1904 v Novom Meste nad Váhom v chudobnej rodine strojného zámočníka Augustína Čongradyho a služobnej Anny, rod. Tomašovičovej. Pochádzal z mnohopočetnej rodiny. Mal 8 súrodencov, z ktorých sa dožilo dospelosti len 6. V Novom Meste nad Váhom vychodil aj ľudovú školu a tu ešte počas Rakúsko-Uhorska začal študovať na gymnáziu, zmaturoval tu po prevrate, v r. 1924. Na gymnaziálne štúdiá si kvôli chudobnému pôvodu sám zarábala kondíciami, ako sa vtedy nazývalo doučovanie slabších študentov, najmä detí z bohatých židovských rodín. So svojím najstarším bratom Augustínom boli spoluzakladatelia a cvičitelia telovýchovnej organizácie OROL v Novom Meste nad Váhom.

Už pred rokom 1918 na maďarských školách pociťoval útlak študentov - Slovákov. Keď po maturite odišiel študovať filozofiu do Prahy, tu sa znovu stretol s diskrimináciou slovenských študentov. Tieto problémy spôsobili, že po čase spolu s viacerými Slovákami kvôli národnostnému útlaku prešli študovať do Bratislavy. Medzi nimi bol aj neskôr známy slovenský patológ MUDr. Franišek Šubík, básnickým menom Andrej Žarnov.

V roku 1931 bol promován za doktora medicíny na Lekárskej fakulte Univerzity A. Komenského v Bratislave. Po ukončení štúdia narukoval. Vojenskú službu ukončil v júni 1932. Potom nastúpil ako nehonorovaný externista na chirurgickom oddelení Detskej kliniky v Bratislave. V roku 1933 nastúpil ako asistent na Chirurgickú kliniku prof. Kostlivého v Bratislave, kde pôsobil až do marca 1939. V tomto období, 4. júla 1933 v Tvrdošíne uzatvoril manželstvo s Helenou rod. Kratochvílovou. Manželia mali tri deti – syna a dve dcéry.

Na základe konkurzu sa 16. marca 1939 stal primárom chirurgického oddelenia Štátnej nemocnice v Trenčíne. V Trenčíne bývala rodina Čongrady v prenajatom, dnes už neexistujúcom, dome staviteľa Cicutta na Piaristickej ulici č.28.

Už v Bratislave ako mladý lekár sa MUDr. Čongrady začal venovať športovému lietaniu. Neskôr pracoval v leteckej záchrannej službe. Zachované fotografie ukazujú, že lietal s rôznymi typmi lietadiel, v prípade potreby pri haváriách lietal aj vojenským lietadlom. V Trenčíne našiel dobré podmienky aj pre amatérske lietanie. Lietal tu na športovom lietadle Zlín, ktoré bolo majetkom Aeroklubu.

Po uzákonení autonómie Slovenska sa koncom roku 1938 stal zakladajúcim členom Športového a telovýchovného odboru Slovenského národného výboru spolu so Štefanom Jakubcom, Júliusom Gabčom, Vojtehom Okoličánym, Júliusom Struhárom a Ľudovítom Šinálým. Neskôr bol predsedom ŠK Bratislava a po príchode (16.3.1939) do Trenčína mecenášom a predsedom futbalového klubu TTS, zrejme až do apríla 1945. V TTS pôsobil tiež ako klubový lekár. Iba povojnové politické zmeny spôsobili, že nedostal zlatú plaketu TTS.

Počas vojny bol na východnom fronte ako lekár – chirurg od 1.6.1941 do 11.8.1941 u pancierovej brigády, vtedy velil divízii generál Turanec (07.03.1882 - 09.03.1957), odtiaľ sa poznali a stali sa priateľmi.

Spolu s ďalším trenčianskym lekárom MUDr. Viliamom Točíkom sa koncom apríla 1943 zúčastnil vyšetrovania v Katyni ako člen slovenskej časti komisie, ktorej vedúcim bol MUDr. Bolcek.

Po prechode frontu 1945 bol na základe anonymného udania zbavený funkcie primára. Udanie sa týkalo jeho politickej činnosti. Od roku 1938 bol členom Hlinkovej slovenskej ľudovej strany (HSL'S) a od mája 1940 do júna 1940 bol župný veliteľ Hlinkovej gardy (HG) v Trenčíne. Ďalej sa v udaní uvádzal jeho údajný pronemecký postoj a tvrdenie, že sa údajne dobrovoľne prihlásil na ruský front. Senátu Okresného ľudového súdu v Trenčíne predsedal súdny radca JUDr. Rudolf Žatko. Prísediaci boli Adam Novák (riaditeľ trenčianskej školy), Ondrej Kobza, Paulína Dubčeková a Štefan Valach. Žalobcom bol JUDr. Jozef Ondrejka. Žaloba okrem iného obžalovanému vytýkala aj účasť na medzinárodných chirurgických sympóziách, čo mal byť jeden z dôkazov, že je "fašistický previnilec" - povedané autentickým jazykom vtedajšej prokuratúry. Pri prešetrovaní anonymného udania sa preukázalo, že pri výkone funkcie v HG nevykonával nič, čo by niekomu ublížilo, a navyše sa preukázalo, že z titulu nečinnosti bol tejto funkcie pozbavený. Účasť na ruskom fronte sa preukázala na základe povolávacieho rozkazu. Preto súd dňa 29.apríla 1947 MUDr. Štefana Čongradyho v plnom rozsahu oslobodil spod obžaloby. K tomuto rozhodnutiu súd dospel po výpovediach svedkov, ktorí potvrdili, že umelo predlžoval liečenie

odbojárov a fingoval diagnózy pacientov z odboja a taktiež amerických a francúzskych letcov. Tým mnohých ochránil pred deportáciami. Medzi svedkami boli nemocničná inštrumentárka - sestra Rádu sv. Vincenta Filipa, trenčiansky ev. senior Ján Zeman, správca trenčianskej štátnej nemocnice Leonard Pajdušák, partizán a neskôr miestny tajomník Sväzu partizánov v Tr. Tepliciach Július Šulc, trenčiansky partizán František Honig s manželkou, prednosta zdrav. odd. Povereníctva SNR pre soc. starostlivosť MUDr. Dezider Korda a žilinský ev. kňaz Fedor Ruppeltdt, a rad ďalších (v spisoch sa uvádza okrem menovaných aj rad židovských obchodníkov a členov odboja, ktorých zachránil pred deportáciou).

Na základe preukázaných skutočností mu bolo dňa 16.11.1945 vydané Osvedčenie o národnej a politickej spoľahlivosti.

Povojnové uznanie a poďakovanie vlády USA, ktoré mu udelili za záchranu zostrelených amerických letcov, paradoxne neskôr skomplikovalo život nielen jemu, ale aj celej jeho rodine.

Napriek oslobodeniu spod obžaloby sa začalo šikanovanie. ŠtB sledovala MUDr. Čongradyho až do 20. januára 1971, kedy bolo ukončené z dôvodu veku a zdravotného stavu, na základe návrhu operatívneho pracovníka na vyradenie z evidencie nepriateľských osôb. Naďalej však ŠtB sledovala jeho syna až do roku 1984.

Po zbavení funkcie primára v Trenčíne bol MUDr. Čongrady 1.4.1945 preložený do nemocnice v Dolnom Kubíne a neskôr do Štátnej nemocnice v Handlovej. Dňa 1.4.1946 bol poverený vybudovaním Štátnej nemocnice v Považskej Bystrici, kde pracoval do 4.11.1946.

Napriek tomu, že bol 29.apríla 1947 oslobodený spod obžaloby, nechceli ho nikde zamestnať. Preto si zriadil súkromnú chirurgickú prax. Tú mal až do 11.1.1949, kedy bol opäť zatknutý Štátnou bezpečnosťou a internovaný viac ako pol roka vo vyšetrovacej väzbe v súvislosti s údajnou protištátnou činnosťou v prípade prof. Cintavého. Za vinu mu kládli, že údajne mal upozorniť členov protištátnej organizácie na pripravované domové prehliadky. Ani v tomto prípade nebol odsúdený. Aby zdôvodnili vyšetrovaciu väzbu, dňa 20.5.1949 Komisia Krajského výboru v Bratislave rozhodla, že je potrebná politická prevýchova v Pracovnom tábore v Novákoch v trvaní 24 mesiacov. Tam ho pre jeho zlý zdravotný stav takmer neprijali – syn, ktorý tam s ním prišiel, aj po rokoch spomína, že tamojší lekár pri vstupnej prehliadke prehlásil "Mrtvoly tady neberem, berte si ho domú". Následne bol prezidentom Gottwaldom amnestovaný.

Neskôr pracoval v Štátnej nemocnici v Piešťanoch a v Nitre, tiež na chirurgických ambulanciách OUNZ Trenčín a Bánovce nad Bebravou, operoval aj Nových Zámkoch a Zlatých Moravciach.

Okrem rodného jazyka ovládal maďarčinu, francúzštinu, angličtinu a aj cigánsky jazyk.

Na dôchodku žil v Trenčíne, ale pracoval a operoval až do dvoch mesiacov pred smrťou.

Počas svojej dlhoročnej chirurgickej kariery, okrem aktívnej účasti na chirurgických kongresoch doma i v zahraničí, sa staral o odborný rast personálu chirurgického oddelenia, tiež prednášal na Strednej zdravotníckej škole v Trenčíne. Zo svojich asistentov vychoval rad kvalitných chirurgov, z ktorých sa neskôr stali primármi chirurgických oddelení MUDr. Beluš, MUDr. Kratina, MUDr. Biermann, v Nitre najmä MUDr. Mikuláš, MUDr. Danihel a dnes všeobecne uznávaný plastický chirurg MUDr. Košťál.

Zomrel v Nitre dňa 12.7.1973 ako 69 ročný. Pochovaný je na trenčianskom cintoríne.

Tu je jeho odkaz, napísaný krátko pred smrťou:

*Ak som len zjednému statoč-
nému život zachránil, neřil som
nadarmo Dušgrady*

Autori: Dušan Čongrady (údaje)
Ing. Vojtech Brabenec (zostavenie)

Trenčín, máj 2015.

Pramene : osobný archív, história ŠK Slovan, TTS, materialy UPN.